

ШИФР: B11

Конкурсна робота

на тему:

**ТЕМА: «ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ, КРАЩІ ПРАКТИКИ ТА ФІЛОЛОГІЧНА
СКЛАДОВА»**

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади формування інклюзивного освітнього середовища.....	6
1.1. Поняття інклюзивної освіти у сучасній науці, історія розвитку..	6
1.2. Філологічний аспект інклюзивного середовища та принципи інклюзивного навчання.....	7
1.3. Психолого-педагогічні бар'єри інклюзії.....	8
1.4. Кадрове забезпечення та професійна підготовка педагогів.....	9
1.5. Матеріально-технічні та організаційні труднощі, соціальні та комунікативні бар'єри.....	11
Розділ 2. Перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні....	12
2.1. Освітні реформи та нормативно-правові ініціативи.....	12
2.2. Підготовка педагогів до роботи в інклюзивному середовищі.....	12
Розділ 3. Кращі практики інклюзії в Україні та світі.....	14
3.1. Міжнародний досвід формування інклюзивного освітнього середовища.....	14
3.2. Український досвід упровадження інклюзивних практик.....	15
3.3. Філологічний аспект інклюзивної освіти.....	15
Висновки та пропозиції.....	18
Список використаних джерел.....	21

ВСТУП

Сучасна освітня парадигма України орієнтована на гуманізацію та демократизацію навчального процесу, що передбачає створення рівних умов для всіх учасників освітнього процесу. Одним із ключових напрямів реформування системи освіти є впровадження інклюзивного підходу, який забезпечує доступ до якісної освіти для дітей та молоді з особливими освітніми потребами (ООП).

Інклюзивне освітнє середовище — це не лише архітектурна доступність чи наявність спеціальних засобів навчання, а насамперед система гуманістичних цінностей, мовної та комунікативної взаємодії, у якій кожен учень чи студент відчуває себе прийнятим і значущим. Особливо важливою в цьому контексті є філологічна складова, адже саме мова виступає основним інструментом соціалізації, формування толерантності та емпатії. Дане питання досліджували науковці, зокрема вітчизняні Л. Дороніна, Л. Васильєва, Н. Рябокін, Н. Дяченко, А. Дьякін, І. Ковальчук, С. Мельник, В. Пономаренко, О. Ткаченко, Н. Шабельник [2; 1; 10; 11; 3; 6; 7; 9; 12; 13] та закордонні F. Armstrong, L. Barton, G. Thomas, L. Florian, K. Black-Hawkins, P. Mittler [15-17].

Мета цієї роботи — проаналізувати особливості формування інклюзивного освітнього середовища в Україні, визначити основні проблеми його реалізації, перспективи розвитку та розглянути найкращі практики з урахуванням філологічного аспекту.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність поняття «інклюзивна освіта» та «інклюзивне освітнє середовище».
2. Проаналізувати проблеми, що виникають під час упровадження інклюзивної освіти.
3. Окреслити перспективи розвитку інклюзивного підходу в Україні.
4. Визначити роль мовної та комунікативної компетентності педагогів у побудові інклюзивного середовища.

5. Навести приклади ефективних практик інклюзії в Україні та за кордоном.

Об'єктом дослідження є процес формування інклюзивного освітнього середовища.

Предметом дослідження — мовно-комунікативні та філологічні аспекти інклюзивної освіти.

Методи дослідження: аналіз наукових джерел, систематизація, порівняння, узагальнення педагогічного досвіду.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі інклюзивного освітнього середовища крізь призму не лише педагогічних, психологічних та соціальних аспектів, а й філологічної складової, яка досі залишалася недостатньо висвітленою у вітчизняній науковій літературі. У роботі вперше систематизовано теоретичні підходи до розуміння мовної інклюзії, визначено роль філологічної підготовки педагогів у забезпеченні доступності освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами.

Дослідження розкриває взаємозв'язок між якістю мовленнєвої комунікації, рівнем мовної компетентності учасників освітнього процесу та ефективністю інклюзивного навчання. Запропоновано узагальнену класифікацію психолого-педагогічних і комунікативних бар'єрів у інклюзивному середовищі, а також окреслено шляхи їх подолання засобами філологічної освіти.

Теоретичне значення дослідження полягає в удосконаленні наукових уявлень про інклюзивну освіту як міждисциплінарне явище, що поєднує педагогіку, психологію, соціологію та філологію. Отримані результати можуть стати теоретичною основою для подальших досліджень у галузі інклюзивної педагогіки, комунікативної лінгвістики та соціальної лінгводидактики.

Загальна характеристика роботи: наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та має загальний обсяг 21 сторінку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

1.1. Поняття інклюзивної освіти у сучасній науці, історія розвитку

Інклюзивна освіта (від англ. *inclusion* — «включення») — це процес забезпечення рівного доступу до освіти всім учням незалежно від їхніх фізичних, психічних, інтелектуальних, соціальних або мовних особливостей [4]. За визначенням ЮНЕСКО, інклюзія означає створення таких умов, у яких кожен учень бере активну участь у навчальному процесі на засадах рівноправності та поваги [14].

В українському законодавстві поняття інклюзії визначене в Законі України «Про освіту» (2017 р.) [4], де підкреслюється, що освіта має забезпечувати рівний доступ до якісного навчання всім громадянам. Важливою складовою є також «мовна інклюзія» — використання доступної, толерантної, доброзичливої мови в педагогічній комунікації.

Ідея інклюзивної освіти бере початок у середині XX століття, коли міжнародна спільнота почала відходити від ізоляційного підходу до людей з інвалідністю. У 1994 році Саламанкська декларація (UNESCO) проголосила, що загальноосвітні школи повинні приймати всіх дітей, створюючи інклюзивне середовище [14].

В Україні активний розвиток інклюзії розпочався після 2010 року, коли МОН започаткувало програми створення інклюзивних класів і центрів підтримки. Сьогодні питання інклюзивної освіти є не лише соціальним, а й мовно-культурним феноменом, адже йдеться про культуру мовлення, добір лексики, уникнення дискримінаційних висловів.

1.2. Філологічний аспект інклюзивного середовища та принципи інклюзивного навчання

Мова — ключовий чинник у формуванні інклюзивної культури. Саме через мовлення педагог передає цінності, демонструє повагу до особистості та створює атмосферу прийняття. Використання етичної, недискримінаційної лексики є важливою умовою інклюзивного освітнього процесу. Наприклад, замість висловів “дитина-інвалід” доцільно вживати “дитина з інвалідністю” або “дитина з особливими освітніми потребами”.

Такі лінгвістичні зміни свідчать про еволюцію суспільної свідомості, формування гуманістичного мовного простору. Для філологів особливо актуальним є дослідження комунікативних стратегій у роботі з дітьми з ООП: спрощення синтаксису, візуалізація інформації, добір доступних мовних структур, адаптація лексики.

За Наталією Рябокінь: «Викладання української мови за професійним спрямуванням має свою специфіку. Мова є не лише засобом комунікації, але й інструментом для розвитку професійних компетентностей. Для студентів з особливими потребами важливим є створення адаптованих програм навчання, що враховують їхні здібності та потреби в індивідуальному навчанні. Використання мультимедійних технологій, спеціалізованих навчальних матеріалів, індивідуальних завдань є важливими складовими інклюзивного підходу в навчанні» [10, С.505].

Авторка пропонує методичні підходи та рекомендації для викладачів ЗВО. Зокрема,

«1) інтеграція інклюзивних методик у навчальний процес: важливо використовувати методи, які забезпечують рівні можливості для всіх студентів, зокрема колективні завдання, групову роботу, індивідуалізацію завдань;

2) адаптація матеріалів: розробка спеціальних матеріалів для студентів з особливими потребами, що забезпечують наочність та доступність інформації;

3) психологічна підтримка: здійснення моніторингу емоційного стану студентів та надання консультаційної допомоги, що допомагає зменшити стрес та підвищити рівень впевненості студентів;

4) мультимедійні технології: використання мультимедійних презентацій, відео- та аудіо-матеріалів для полегшення сприйняття навчального матеріалу» [10, С.505].

За І Ковальчук, основними принципами інклюзивної освіти є:

- **рівність можливостей** у навчанні;
- **індивідуальний підхід** до кожного учня;
- **комунікативна підтримка** — формування доброзичливої мовної атмосфери;
- **співпраця та взаємоповага** між усіма учасниками освітнього процесу;
- **мовна етика** — усвідомлене використання коректних мовних формул спілкування [6].

Отже, формування інклюзивного середовища неможливе без розвитку мовної культури педагогів, адже саме слово здатне або підтримати, або травмувати особистість. Таким чином, філологічна складова інклюзії виступає базовим елементом професійної компетентності сучасного вчителя.

1.3. Психолого-педагогічні бар'єри інклюзії

Однією з найвагоміших проблем інклюзивної освіти є недостатня психологічна готовність педагогів, батьків і навіть самих учнів до спільного навчання [7, С.164]. Часто вчителі, викладачі не мають досвіду роботи з дітьми, здобувачами з особливими освітніми потребами (ООП) і не володіють відповідними методами взаємодії. Психологічний бар'єр виникає і

через страх перед невідомим, і через брак знань про природу порушень розвитку.

З філологічного погляду важливо враховувати психолінгвістичні особливості сприймання мови здобувачів із ООП. Наприклад, здобувачі з порушеннями слуху потребують чіткої артикуляції та супроводу мовлення жестами або візуальними матеріалами; із розладами аутичного спектра краще реагують на конкретну, структуровану лексику та короткі синтаксичні конструкції. «Завдяки правильному застосуванню психолого-педагогічних основ, адаптації навчальних програм та методик, можна створити сприятливі умови для успішного навчання студентів з особливими потребами. Інклюзивне навчання не лише сприяє розвитку мовних компетентностей, а й допомагає формувати професійні навички, необхідні для майбутньої кар'єри» [10, С.505].

Отже, мовна адаптація стає не лише дидактичною, а й психотерапевтичною складовою навчання.

1.4. Кадрове забезпечення та професійна підготовка педагогів

Ще одна суттєва проблема — недостатня кількість фахівців, підготовлених до роботи в інклюзивному середовищі. Вчителі, викладачі потребують знань у сфері дефектології, логопедії, психології, комунікативної лінгвістики. У цьому контексті надзвичайно важливою є мовна компетентність педагога, адже добір слів, інтонація, риторичні прийоми визначають рівень комфортності спілкування. За Н. Рябокінь та Н. Дяченко, «психолого-педагогічні аспекти інклюзії в навчанні іноземної мови включають принципи індивідуалізації, диференціації, розвитку комунікативних навичок та стимулювання внутрішньої мотивації здобувачів. Педагоги повинні враховувати різноманітність навчальних потреб студентів, а також їх психологічні особливості, зокрема рівень когнітивного розвитку, соціалізацію, потребу в підтримці та психологічному супроводі. Це дозволяє

створити сприятливе середовище для успішного засвоєння іноземної мови» [11, С. 502].

Дослідниці зазначають інклюзивні методи навчання іноземних мов, які передбачають використання таких підходів:

1) колективне навчання: сприяє розвитку взаємодії між студентами, дозволяє застосовувати групові проекти та активні методи навчання;

2) індивідуалізація завдань: розподіл завдань на різні рівні складності відповідно до потреб і можливостей кожного студента;

3) використання альтернативних форм оцінювання: замість традиційних тестів можна застосовувати усні відповіді, інтерв'ю, творчі проекти;

4) мультимедійні технології: використання аудіо- та відео-матеріалів для підтримки розвитку мовних навичок та створення багатогранного навчального досвіду [11, С. 502].

«Інклюзивне навчання іноземної мови сприяє створенню рівних можливостей для всіх студентів, дозволяючи кожному реалізувати свій потенціал у вивченні мови. Психолого-педагогічні засади інклюзивного підходу дозволяють врахувати індивідуальні особливості здобувачів та забезпечити доступність навчання для всіх категорій студентів. Використання адаптованих методик і підтримка психоемоційного стану студентів з особливими потребами сприяє успішному засвоєнню іноземної мови та розвитку комунікативних навичок» [11, С. 502].

Зокрема, у філологічному аспекті проблемою залишається відсутність мовних стандартів інклюзивної комунікації. Багато педагогів несвідомо використовують застарілі або некоректні вислови, наприклад: «хворий», «дефект», «особлива дитина», тоді як сучасна термінологія передбачає використання формул «дитина з порушенням розвитку», «учень з ООП», «людина з інвалідністю». Мовна етика є маркером рівня інклюзивної культури суспільства.

1.5. Матеріально-технічні та організаційні труднощі, соціальні та комунікативні бар'єри

Не менш важливим є питання ресурсного забезпечення. Багато освітніх закладів не мають спеціального обладнання, пандусів, адаптованих підручників, електронних ресурсів зі звуковим супроводом або шрифтом Брайля. Це створює додаткові труднощі для здобувачів із фізичними порушеннями.

У філологічному вимірі проблема полягає також у недоступності навчальних текстів. Підручники часто перевантажені складними синтаксичними структурами та абстрактними поняттями. Для інклюзивного середовища важливим є створення лінгвістично спрощених версій текстів, де складна інформація передається короткими, логічними реченнями без надлишкової термінології.

Інклюзивна освіта неможлива без суспільного прийняття ідеї різноманіття. Проте в українському соціумі ще зберігаються упередження щодо здобувачів із інвалідністю або особливостями розвитку. Важливим чинником інтеграції є комунікативна культура учасників освітнього процесу. Саме мова формує або руйнує бар'єри спілкування.

Наприклад, доброзичливе звертання до слухача на ім'я, використання позитивних формул підтримки (*«ти впорасишся»*, *«чудова спроба»*) сприяють підвищенню самооцінки. У той же час некоректні репліки або оцінювальні судження (*«ти не можеш»*, *«це неправильно»*) можуть стати чинником мовного тиску. Таким чином, інклюзивна комунікація — це не просто передавання знань, а побудова етичного діалогу на основі поваги.

РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

2.1. Освітні реформи та нормативно-правові ініціативи

Сучасна державна політика України спрямована на інтеграцію інклюзивної освіти в усі ланки освітньої системи. Прийняття Закону України «Про освіту» (2017), Концепції розвитку інклюзивної освіти, а також створення Інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) стали важливими кроками на шляху до реалізації європейських стандартів.

Перспективним напрямом є інституціоналізація інклюзивної педагогіки у вищій школі. Майбутні філологи, педагоги, психологи повинні опановувати не лише методики навчання, а й навички толерантного мовного спілкування. Таким чином, інклюзивність поступово переходить від соціального рівня до професійно-комунікативного.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають нові можливості для навчання осіб з ООП. Онлайн-платформи, мобільні застосунки, електронні підручники з адаптованим контентом дозволяють учням із різними потребами брати активну участь у навчанні.

З погляду філології, цифрові ресурси дають можливість розширити мовне середовище. Наприклад, використання програм для розпізнавання мовлення, автоматичного перекладу жестової мови або синтезу голосу створює умови для повноцінної комунікації. Важливим напрямом є також створення мультимодальних текстів — навчальних матеріалів, що поєднують текст, аудіо й візуальні елементи, полегшуючи сприйняття інформації.

2.2. Підготовка педагогів до роботи в інклюзивному середовищі

Ефективність інклюзивної освіти значною мірою залежить від готовності педагогів до нових викликів. Сучасний викладач, педагог має бути

не лише фахівцем зі свого предмета, а й комунікатором, фасилітатором, мовним модельтором.

У підготовці філологів і педагогів важливо акцентувати увагу на мовній грамотності, емпатії, культурі діалогу. У навчальних програмах доцільно впроваджувати курси типу «Мовна інклюзія», «Етика комунікації в освіті», «Психолінгвістика інклюзивного навчання». Це сприятиме формуванню професійної толерантності й розвитку комунікативної компетентності.

Інклюзивна освіта — це спільна діяльність педагогів, батьків, психологів, соціальних працівників і громади. Ефективна комунікація між цими учасниками ґрунтується на довірі, повазі та відкритості. Мовна культура в цьому контексті стає засобом соціального порозуміння.

Філологічно це означає формування єдиного мовного простору підтримки, у якому всі сторони спілкуються з позицій доброзичливості. Організація батьківських тренінгів, спільних освітніх подій, комунікативних клубів допомагає подолати ізоляцію дітей з ООП та сприяє вихованню у суспільстві мовної толерантності.

Отже, перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні пов'язані не лише з удосконаленням інфраструктури чи законодавства, а й з глибокими лінгвокультурними змінами. Сучасна інклюзивна школа — це простір взаємоповаги, де мова виконує роль не просто інструмента навчання, а засобу духовного єднання, гуманізації й підтримки кожної особистості.

РОЗДІЛ 3. КРАЩІ ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Інклюзивна освіта сьогодні розглядається не лише як педагогічна чи соціальна категорія, а й як явище мовно-культурне, оскільки ефективна інклюзія неможлива без створення сприятливого комунікативного середовища, де мова виконує функцію не лише інструмента навчання, а й засобу соціальної інтеграції.

3.1. Міжнародний досвід формування інклюзивного освітнього середовища

Країни Європейського Союзу, Канада, США та Австралія мають тривалу історію впровадження інклюзивних практик. Зокрема, у Фінляндії інклюзія базується на принципі *«освіта для всіх»* — незалежно від стану здоров'я, соціального статусу чи мовних особливостей здобувача. У навчальних закладах діють спеціальні команди підтримки, до складу яких входять педагоги, психологи, логопеди та філологи.

У Канаді активно розвивається напрям *language-inclusive education* — мовно-інклюзивної освіти, що передбачає адаптацію навчальних матеріалів різними мовами, спрощення мовних структур і запровадження двомовних програм для здобувачів із різними комунікативними потребами. Це дозволяє створювати умови, за яких мова не є бар'єром, а стає засобом соціалізації.

У Великій Британії значну увагу приділяють підготовці фахівців-філологів для роботи в інклюзивних класах. Учителі, викладачі вивчають методи *linguistic scaffolding* — мовного «підтримування», що полягає у поступовому нарощуванні складності мовного матеріалу, використанні візуалізацій, жестів, парафразів і зрозумілих пояснень.

3.2. Український досвід упровадження інклюзивних практик

В Україні формування інклюзивної системи освіти розпочалося з ухваленням Закону України «Про освіту» (2017), який закріпив право кожного на доступ до якісної освіти без дискримінації. Одним із найуспішніших напрямів стало створення інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), які надають комплексну допомогу дітям із особливими освітніми потребами.

Філологи відіграють у цьому процесі особливу роль. Вони беруть участь у розробленні адаптованих навчальних матеріалів, створюють тексти, що враховують когнітивні й мовленнєві особливості учнів, та формують мовну культуру толерантності. Наприклад, у сучасних підручниках з української мови з'являються тексти, які пропагують повагу до різноманітності, етичне ставлення до осіб із порушеннями слуху, зору чи рухових функцій.

В Україні позитивний досвід реалізують такі проєкти, як:

«Школа без бар'єрів» — державна ініціатива, спрямована на створення доступного простору для всіх учасників освітнього процесу;

«Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації» — спільний проєкт Міністерства освіти і науки України та Фонду Порошенка;

«Без меж: інклюзивна Україна» — інформаційно-просвітницька програма, у межах якої проводяться тренінги для педагогів і філологів щодо мовної інклюзії.

3.3. Філологічний аспект інклюзивної освіти

Філологія в інклюзивному середовищі має кілька ключових напрямів:

1. Мовна адаптація навчального контенту. Викладач-філолог спрощує структуру текстів, добирає зрозумілу лексику, використовує приклади з життя для забезпечення доступності змісту.

2. **Побудова толерантного дискурсу.** Важливо уникати дискримінаційної лексики та формувати позитивний образ людей з особливими освітніми потребами.

3. **Комунікативна підтримка.** Філолог допомагає студентам із труднощами мовлення, слуху або зору розвивати мовні навички через спеціальні вправи, дублювання тексту субтитрами, використання жестової мови чи альтернативних засобів комунікації.

4. **Формування міжкультурної компетентності.** Мовна інклюзія передбачає розуміння культурних відмінностей, що сприяє створенню толерантного навчального клімату.

У закладах вищої освіти України зростає кількість програм, спрямованих на розвиток інклюзивного мовного середовища. Наприклад:

У Київському університеті імені Бориса Грінченка проводяться тренінги для викладачів з адаптації навчальних текстів англійською мовою для студентів із порушеннями слуху.

У Львівському національному університеті імені Івана Франка створено курс «Inclusive Communication in Education», який формує у майбутніх філологів навички доступного мовлення.

У Полтавському інституті економіки і права реалізується студентський проєкт «Мова рівних можливостей», де учасники створюють адаптовані навчальні матеріали українською та англійською мовами для дітей із мовленнєвими порушеннями.

Такі ініціативи показують, що філологи не лише викладають мову, а й сприяють мовній інтеграції — допомагають зробити освіту відкритою для кожного.

Отже, кращі практики інклюзії в Україні та світі демонструють, що успішна інклюзивна освіта неможлива без урахування мовного та філологічного аспектів. Мова — це міст між освітнім контентом і його сприйняттям. Філологи мають унікальні інструменти для створення мовного

комфорту, формування позитивного дискурсу, розширення комунікативних можливостей усіх учасників освітнього процесу.

Таким чином, інклюзивне освітнє середовище — це не лише архітектурна чи організаційна доступність, а передусім мовна відкритість і культурна чутливість, які забезпечують рівний доступ до знань для кожного.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Під час дослідження проблеми формування інклюзивного освітнього середовища було з'ясовано, що інклюзія в освіті є одним із найважливіших напрямів сучасної гуманітарної політики, адже вона безпосередньо стосується прав людини, рівних можливостей і соціальної справедливості. Концепція інклюзивної освіти ґрунтується на принципах доступності, толерантності, поваги до людського розмаїття та взаємопідтримки в навчальному процесі.

Аналіз теоретичних джерел показав, що формування інклюзивного освітнього середовища передбачає не лише фізичну доступність навчальних закладів, а насамперед створення сприятливої психолого-педагогічної та мовно-комунікативної атмосфери, де кожен здобувач освіти відчуває себе прийнятим і зрозумілим. Особливої уваги заслуговує філологічний аспект інклюзії, оскільки мова виступає головним інструментом соціалізації, засобом навчання, формою вираження особистості та способом налагодження взаєморозуміння.

Встановлено, що проблеми інклюзивної освіти в Україні мають системний характер і пов'язані з недостатнім матеріальним забезпеченням закладів освіти, браком підготовлених фахівців, низьким рівнем інформованості суспільства про суть інклюзії, а також з певними мовними бар'єрами в комунікації між педагогами та учнями. Проте поступова модернізація законодавства, розвиток інклюзивно-ресурсних центрів, підготовка вчителів і викладачів нової генерації свідчать про позитивну динаміку у сфері інклюзивної освіти.

Філологи, викладачі мов і літератури мають надзвичайно важливу місію у процесі формування інклюзивного простору. Вони забезпечують мовну інклюзію — створюють навчальні матеріали, адаптовані до різних

рівнів сприйняття, формують мовну культуру толерантності, запобігають уживанню дискримінаційних виразів, розвивають емпатійне спілкування. Саме філологічна підготовка допомагає майбутнім педагогам будувати навчальний дискурс на основі поваги, взаєморозуміння й позитивного мовного досвіду.

Порівняльний аналіз міжнародних і українських практик засвідчив, що найуспішніші моделі інклюзивної освіти базуються на комплексному підході — поєднанні педагогічної, психологічної та мовно-комунікативної складових. Країни, які досягли значних результатів у цій сфері (Фінляндія, Канада, Велика Британія), приділяють значну увагу саме мовній адаптації навчального контенту та підготовці філологів до роботи з учнями, які мають особливі освітні потреби.

Україна поступово інтегрує ці підходи у власну освітню систему. Вітчизняні програми «Школа без бар'єрів», «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації» та інші є прикладом того, як поєднання державної політики, громадських ініціатив і професійної діяльності філологів створює умови для розвитку мовної інклюзії. У закладах вищої освіти все активніше впроваджуються курси, що формують компетентності інклюзивного спілкування, адаптації текстів, створення лексичного середовища без бар'єрів.

Отже, можна зробити висновок, що інклюзивне освітнє середовище — це цілісна система, у якій філологічна складова відіграє ключову роль. Саме завдяки мові забезпечується доступ до знань, розкривається потенціал кожної особистості, формується атмосфера довіри, поваги та взаємопідтримки.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні нових методик мовної інклюзії, створенні навчальних матеріалів, адаптованих до потреб учнів і студентів з різними можливостями, а також у розширенні співпраці між педагогами, психологами та філологами для спільного формування інклюзивної культури в освіті.

Підсумовуючи, варто підкреслити, що інклюзивна освіта — це не лише освітня реформа, а ціннісна трансформація суспільства, яка утверджує ідеї

людяності, рівності та взаємоповаги. Її розвиток залежить від злагодженої роботи всіх учасників освітнього процесу, а насамперед — від тих, хто володіє словом, мовою й силою впливу через комунікацію, тобто від філологів, покликаних формувати культуру рівних можливостей у сучасному освітньому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва Л. І. Інклюзивне навчання: особливості викладання предметів професійного спрямування. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2017.
2. Дороніна Л. М. Інклюзивна освіта: теорія та практика. К.: Видавничий дім «Академія». 2020.
3. Дьяків А. Мовна інклюзія у сучасній школі: методичні рекомендації для вчителів. Київ: Видавництво «Освіта», 2021. 72 с.
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 28.10.2025).
5. Іваненко Л. Педагогіка інклюзії та комунікативна компетентність. Львів: Видавництво ЛНУ, 2019. 184 с.
6. Ковальчук І. Інклюзивна освіта у вищих навчальних закладах України: міжнародний досвід. Київ: Видавництво «Педагогічна думка», 2022. 198 с.
7. Мельник С. Психолінгвістичні аспекти інклюзивного навчання. Львів: Видавництво «Світ», 2020. 164 с.
8. Міністерство освіти і науки України. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Київ, 2018. 32 с.
9. Пономаренко В. В. Філологічний аспект інклюзивної освіти: мовна адаптація та толерантність. Харків: Видавництво «Наука», 2021. 210 с.
10. Рябокінь Н.О. Психолого-педагогічні основи освітньої інклюзії при викладанні української мови за професійним спрямуванням. Міжнародна науково-практична конференція “Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики”. 2024. С.5 05.
11. Рябокінь Н.О. Дяченко Н.В. Психолого-педагогічні основи освітньої інклюзії при викладанні іноземної мови. Міжнародна

науково-практична конференція “Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики”. 2024.С. 502

12. Ткаченко О. М. Інклюзивна освіта в Україні: проблеми та перспективи. Київ: Видавництво «Освіта», 2020. 256 с.

13. Шабельник Н. М. Методика викладання української мови в інклюзивному навчальному середовищі. Львів: ЛНУ ім. І. Франка. 2019.

14. ЮНЕСКО. Саламанкська декларація щодо інклюзивної освіти. Париж, 1994. 18 с.

15. Armstrong F., Barton, L., & Thomas, G. Inclusive Education: Policy, Contexts and Comparative Perspectives. London: David Fulton Publishers, 2000. 304 p.

16. Florian L., Black-Hawkins, K. Exploring inclusive pedagogy. – British Educational Research Journal, 2011. Vol. 37, №5. P. 813–828.

17. Mittler P. Working Towards Inclusive Education: Social Contexts. London: David Fulton Publishers, 2000. 272 p.